

Managementsamenvatting

Projectplan Vlaggensysteem RJ

september 2014 - mei 2017

Raak Pro

Gezond seksueel gedrag in de residentiële jeugdzorg:
duurzaam verbeteren van professioneel handelen

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Het Vlaggensysteem	3
1.2	Het project	4
2	Onderzoeksvragen	5
2.1	Hoofd- en deelvragen	5
2.2	Deelprojecten	7
3	Deelprojecten	7
3.1	Deelproject doorontwikkeling	7
3.2	Deelproject Onderzoek	8
3.3	Deelproject Implementatie Onderwijs	9
3.4	Deelproject Kennisdisseminatie	10

1 Inleiding

RAAK Pro is een subsidiefonds dat praktijkgericht onderzoek in het hoger beroepsonderwijs (hbo) wil stimuleren en daarbij de samenwerking met de beroepspraktijk en andere kennisinstellingen wil intensiveren (www.regieorgaan-sia.nl).

Het RAAK Pro concept gaat uit van de veronderstelling dat het proces van kennisontwikkeling, onderzoek, implementatie en valorisatie het meest opbrengt wanneer betrokken praktijken (de beroepspraktijk, onderwijspraktijk en onderzoekspraktijk) intensief en integraal met elkaar samenwerken. PRO staat voor praktijkgericht onderzoek, waarbij de vraagarticulatie altijd in de beroepspraktijk ligt.

In dit RAAK Pro project werken de volgende partners samen:

MOVISIE (Ontwikkeling)
TNO (Onderzoek)
Rutgers WPF (Onderzoek en Ontwikkeling)
ACCARE (Beroepspraktijk)
Avans Hogeschool (Onderwijs)

Nadere informatie:

Mechtild Hoing (overall projectleider, Avans): 06-22541733 / ma.hoing@avans.nl
Remy Vink (deelprojectleider onderzoek, TNO): 06-21134483 / remy.vink@tno.nl

1.1 Het Vlaggensysteem

Het Vlaggensysteem RJ is te definiëren als een **pedagogische interventie** in de residentiële jeugdzorg, waarmee professionals die in de alledaagse leefomgeving van jongeren werken, (on)gezond seksueel gedrag kunnen waarnemen, adequaat beoordelen, bespreekbaar kunnen maken en er pedagogisch adequaat op kunnen reageren. Het Vlaggensysteem RJ bestaat uit:

- een instrumentarium (situatieschetsen; een matrix met vlaggen en beoordelingscriteria, een normatief kader voor het beoordelen van seksueel gedrag aan de hand van de criteria; richtlijnen voor adequaat pedagogisch handelen)
- een handleiding
- een train-de trainer cursus met terugkomdag

Het Vlaggensysteem RJ is **geen behandel- of gedragsinterventie in therapeutische zin**. Een van de randvoorwaarden voor een succesvolle uitvoering en duurzame inbedding van het Vlaggensysteem RJ is echter wel dat **ook gedragsdeskundigen en managers** volgens de criteria en richtlijnen van het Vlaggensysteem RJ te werk gaan.

De **missie** van het Vlaggensysteem RJ is bij te dragen aan een gezonde seksuele ontwikkeling van jongeren binnen de RJ en seksueel grensoverschrijdend gedrag (waaronder seksueel misbruik) in de RJ te voorkomen.

Het Vlaggensysteem RJ heeft als doel:

1. Groepsbegeleiders in de RJ in staat te stellen (on)gezond seksueel gedrag van residentieel geplaatste jongeren 1) waar te nemen, 2) pedagogisch adequaat te beoordelen, 3) bespreekbaar te maken en 4) pedagogisch adequaat op seksueel gedrag te reageren.
2. 12 t/m 17 jarige jongeren in de RJ in staat te stellen seksueel gedrag van zichzelf en anderen zo optimaal mogelijk te kunnen waarnemen, beoordelen en bespreekbaar maken, zowel met elkaar als met professionals.

Bovendien wil het Vlaggensysteem RJ:

3. Gedragsdeskundigen RJ in staat stellen (on)gezond seksueel gedrag van jongeren in de RJ 1) waar te nemen, 2) adequaat te beoordelen en 3) bespreekbaar te maken.
4. Leidinggevend in de RJ in staat stellen op basis van het normatief kader van het Vlaggensysteem RJ algemeen beleid, preventiebeleid en reactiebeleid met betrekking tot gezond en grensoverschrijdend seksueel gedrag te ontwikkelen en/of aan te scherpen.

Doelen 3 en 4 zijn geen interventiedoelen van het Vlaggensysteem RJ maar noodzakelijke randvoorwaarden voor een succesvolle toepassing van het Vlaggensysteem RJ. Het Vlaggensysteem RJ biedt leidinggevend en bestuurders een normatief kader, naast andere bestaande instrumenten zoals 'Seksualiteitsbeleid of struisvogelpolitiek, een model voor visie en beleid op seksualiteit, relaties en omgangsvormen 12+, voor de residentieële jeugdzorg' (Kuyper, 2013).

Uiteraard zijn jongeren in de RJ de **profijtgroep** van deze pedagogische interventie. Het pedagogische doel is dat de RJ jongeren er uiteindelijk baat bij hebben: dat zij (on)gezond seksueel gedrag bij zichzelf en anderen leren waarnemen, beter kunnen beoordelen en bespreekbaar leren maken. De hypothese is dat wanneer jongeren en professionals beter in staat zijn adequaat op seksueel (getint) gedrag te reageren, dat daardoor op termijn de prevalentie van seksueel grensoverschrijdend gedrag afneemt¹. Dit effect zal echter niet binnen het kader van dit RAAK Pro-project onderzocht worden.

1.2 Het project

De doelen van het RAAK Pro-project 'Gezond seksueel gedrag in de residentieële Jeugdzorg' zijn:

- de handelingsbekwaamheid van (aankomende) professionals in de RJ met betrekking tot seksualiteit en seksueel gedrag van residentieel geplaatste jongeren bevorderen en
- kennis ontwikkelen over het succesvol uitvoeren en implementeren van het Vlaggensysteem RJ binnen organisaties voor residentieële jeugdzorg (RJ) en het Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs (HSAO).

Het project heeft het karakter van 'collectief leren', zowel binnen de project, als ook samen met externe partners. Professionals in de Jeugdzorg (RJ), studenten en docenten in het HSAO, onderzoekers en ontwikkelaars hebben een gezamenlijke kennisvraag naar **de werking** (wat zijn de werkzame bestanddelen?) en **randvoorwaarden** voor de uitvoering van een methodiek (hier het Vlaggensysteem RJ), die ervoor zorgdragen dat de doelen van die methodiek kunnen worden gerealiseerd.

¹ Hoewel uit onderzoek bekend is dat het vooral leeftijdsgenoten zijn die in de RJ seksueel grensoverschrijdend gedrag vertonen komt het ook voor onder professionals of andere volwassenen uit de omgeving van jongeren in de RJ. Aangezien we inzetten op gedragsverandering bij professionals hopen we hiermee ook bij te dragen aan het terugdringen van SGOG

Behalve dat we door middel van een *outcome* onderzoek zullen meten **WAT** er ten aanzien van de interventiedoelen van het Vlaggensysteem RJ wordt bereikt, staan vanwege het belang van (versterking van) het professionele handelen de **HOE**-vraag en **WAAROM**-vraag in het project centraal. Om die reden zullen we middels een procesevaluatie onderzoeken hoe de interventiedoelen kunnen worden bereikt. Hoe en waarom werkt de methodiek (wel of niet) in deze specifieke RJ-context, met verschillende specifieke doelgroepen? Als we hier antwoord op vinden kunnen we een gevalideerd Vlaggensysteem RJ opleveren, dat zowel theoretisch als empirisch is onderbouwd, en waarvan de effectiviteit op het niveau van doelrealisatie is vastgesteld.

Het project krijgt vorm via een `co-creatief implementatieproces. In hoofdlijnen ziet het er als volgt uit:

1. De methodiekontwikkelaar ontwerpt met input vanuit de beroepspraktijk en onderzoekspraktijk de eerste versie van het Vlaggensysteem RJ (versie 1.0).
2. Versie 1.0 wordt ge(proef)implementeerd in een aantal RJ-organisaties, geëvalueerd met professionals en jongeren, en vervolgens doorontwikkeld tot versie 2.0.
3. Versie 2.0 kan vervolgens breder geïmplementeerd worden in een groter aantal RJ-organisaties.
4. Het Vlaggensysteem RJ versie 1.0 zal parallel aan bovenstaand proces geïmplementeerd worden in het hbo-onderwijs.
5. Het eindresultaat in 2017 is een theoretisch en empirisch onderbouwd Vlaggensysteem RJ (versie 2.0) met een handleiding waarin beschreven staat wat de voorwaarden zijn voor een succesvolle uitvoering en met een duurzame inbedding van het Vlaggensysteem RJ in de beroeps- en onderwijspraktijk.
6. Gedurende de hele projectperiode is er sprake van disseminatie van kennis naar de drie betrokken praktijken: de beroepspraktijk, de hbo-onderwijspraktijk en de wetenschap (voor uitwerking zie hoofdstuk 8). Ook de disseminatie geschiedt dus niet achteraf maar tijdens het co-creatieve implementatieproces.

Het project kent twee fasen:

Fase I: initiëren, ontwerpen en voorbereiden (mei 2013-mei 2015)

Fase II: (co creatief) implementeren, onderzoeken en valoriseren (mei 2015-mei 2017)

2 Onderzoeksvragen

De vraagstelling van het RAAK Pro-project bestaat uit drie hoofdvragen met onderliggende deelvragen die in verschillende deelprojecten worden beantwoord.

2.1 Hoofd- en deelvragen

Hoofdvragen:

1. In hoeverre en op welke wijze kunnen (aankomende) professionals in de residentiële jeugdzorg met behulp van het Vlaggensysteem RJ, in het werken met jongeren tussen de 12 en 18 jaar seksueel gezond en grensoverschrijdend gedrag waarnemen, pedagogisch adequaat beoordelen, met alle betrokkenen bespreekbaar maken en pedagogisch adequaat op gezond en grensoverschrijdend seksueel gedrag reageren zodat de handelingsverlegenheid ten aanzien van seksualiteit en opvoeding van professionals RJ afneemt?

2. In hoeverre en op welke wijze kunnen jongeren in de RJ tussen de 12 en 18 jaar met behulp van het Vlaggensysteem RJ seksueel (getint) gedrag waarnemen, beoordelen en bespreekbaar maken?
3. Op welke wijze kan het Vlaggensysteem RJ ingebed worden in de beroepspraktijk RJ en relevante sociaal agogische opleidingen (HSAO), zodat de methodiek duurzaam bijdraagt aan het terugdringen van de handelingsverlegenheid van (aanstaande) professionals, de kans op een gezonde seksuele ontwikkeling van jongeren binnen de RJ toeneemt en het risico op seksueel grensoverschrijdend gedrag in de RJ afneemt?

Deelvraag 1: vooronderzoek ten behoeve van de doorontwikkeling

In hoeverre en op welke onderdelen dient het instrumentarium, de handleiding, de training (en de T&T map) van het huidige Vlaggensysteem te worden aangepast aan de specifieke context van de residentiële jeugdzorg zodat professionals in het werken met jongeren van 12 tot 18 jaar seksueel gezond en grensoverschrijdend gedrag kunnen waarnemen, adequaat kunnen beoordelen, bespreekbaar kunnen maken en adequaat op gezond en grensoverschrijdend seksueel gedrag kunnen reageren?

Deelvraag 2: de implementatie: vooronderzoek (a) en procesevaluatie (b)

Wat zijn voorwaarden (zowel ten aanzien van activiteiten als ten aanzien van de organisatie) voor een optimale implementatie van het Vlaggensysteem RJ?

Deelvraag 3: de toepassing/proces

Wat is de mate van tevredenheid (met resultaat en met gebruik) over en waardering van de diverse onderdelen van het Vlaggensysteem RJ bij de verschillende actoren: jongeren, groepsleiding, gedragswetenschappers en management.

Deelvraag 4: het outcome-/resultaat-onderzoek

In welke mate worden veranderingen op de vier gedragsdoelen van het Vlaggensysteem RJ (waarnemen, beoordelen, bespreken, handelen) en veranderingen op determinanten van dat gedrag (kennis, attitude, sociale norm en vaardigheden) bij de verschillende actoren (jongeren, groepsleiding, gedragswetenschappers en management) gemeten?

Deelvraag 5: de implementatie in het onderwijs

In hoeverre en op welke wijze kan de algemene kennis met betrekking tot (on)gezond seksueel gedrag in de RJ en specifieke kennis met betrekking tot het Vlaggensysteem RJ worden toegepast en ingebed in curricula van relevante Hogere sociaal agogische opleidingen in Nederland (HSAO) en wat zijn de randvoorwaarden hiervoor zodat aankomende professionals in de jeugdzorg beschikken over de basiscompetenties ten aanzien van seksualiteit en (on)gezond seksueel gedrag in de RJ?

Deelvraag 6: de kennisdisseminatie

In hoeverre en op welke wijze kan de algemene kennis met betrekking tot (on)gezond seksueel gedrag in de residentiële jeugdzorg en de specifieke kennis met betrekking tot het Vlaggensysteem RJ gedeeld worden met relevante stakeholders en hoe kan het verspreid worden binnen de betrokken praktijken (beroepspraktijk, onderwijspraktijk en onderzoekspraktijk)?

2.2 Deelprojecten

Bovenstaande onderzoeksvragen worden in vier deelprojecten beantwoord, waarbij verschillende projectpartners betrokken zijn:

Nr.	Deelproject:	Trekker	Samen met
1.	Doorontwikkeling en proefimplementatie	Movisie	TNO/ Rutgers WPF
2.	Onderzoek en monitoren proefimplementatie	TNO	Rutgers WPF/ Avans
3.	Implementatie in het onderwijs	Avans	Movisie
4.	Kennisdisseminatie	Avans	Allen

De deelprojecten zijn organisatorisch van elkaar gescheiden, maar zijn inhoudelijk van elkaar afhankelijk. De inhoud en opbrengsten van de vier deelprojecten worden in de volgende paragrafen beschreven. In de integrale planning wordt inzichtelijk gemaakt hoe de deelprojecten op elkaar zijn afgestemd.

3 Deelprojecten

3.1 Deelproject doorontwikkeling

In dit deelproject worden Deelvraag 1 (doorontwikkeling) en Deelvraag 2a (randvoorwaarden voor implementatie) beantwoord.

Hieronder een overzicht van het deelproject.

Nr.	Activiteiten	Deelresultaten
1	Systematische review	Literatuurstudie
2	Literatuurstudie vertalen naar theoretisch model	Verklaringsmodel en veranderingsmodel
3	Formuleren van gedragsdoelen voor professionals volgens methode Intervention Mapping	Doelenmatrix
4	<ul style="list-style-type: none"> • 6 telefonische interviews sleutelfiguren • 7 focusgroepen • Reflectie-/expertgroepen • Analyse en rapportage 	Empirische onderbouwing
5	Implementatie protocol ontwerpen en beschrijven in de implementatie handleiding	Implementatie-handleiding voor proefimplementatie 1.0
6	<ul style="list-style-type: none"> • Beoordelingscriteria • Normatieve lijst • Richtlijnen voor adequaat beoordelen • Richtlijnen voor adequaat handelen • Set tekeningen 	Doorontwikkeld instrumentarium Vlaggensysteem RJ versie 1.0
7	<ul style="list-style-type: none"> • Beschrijving van het instrumentarium • Richtlijnen voor de juiste toepassing van het instrumentarium 	Handleiding Vlaggensysteem RJ versie 1.0

7	Training & trainingshandleiding doorontwikkelen	Doorontwikkelde Train de trainer Vlaggensysteem RJ
---	---	--

De doorontwikkeling is gereed in Mei 2015, zodat in September 2015 begonnen kan worden met de proefimplementatie.

3.2 Deelproject Onderzoek

In dit deelproject worden Deelvragen 2b (implementatieonderzoek), 3 (procesevaluatie), en 4 (onderzoek naar doelrealisatie) beantwoord.

Het onderzoek kent drie meetmomenten: bij de start van de proefimplementatie, een tussenmeting na vijf maanden en een eindmeting na een periode van circa 9 maanden. Hieronder een overzicht van het deelproject.

Nr.	Activiteit	Deelresultaten
1	Interventie Model ontwikkelen op basis van literatuurstudie	Theoretische onderbouwing (verklarings- en veranderingsmodel)
3	Ontwikkeling onderzoeksdesign, onderzoeksprotocol protocol en instrumentarium	Onderzoeksprotocol en meetinstrumenten
4	Werving instellingen (minimaal 10)	Steekproef voor proefimplementatie
5	Ontwikkelen programma Instructiebijeenkomst	Instructie Interne Projectleiders
6	Dataverzameling voor implementatieonderzoek, procesevaluatie en outcome-onderzoek	T0: Nulmeting T1: Tussenmeting T2: Eindmeting Doorlopende registraties
9	Verslag van tussenmeting; feedbackbijeenkomsten met veldpartners	Beknopte tussenrapportage/advies
11	Data-analyse en rapportage	Eindrapportage met doorontwikkelingsadvies
12	Feedbackbijeenkomst met veldpartners	Terugkoppeling resultaten
13	Artikel(en) schrijven	Wetenschappelijke publicatie onderzoeksresultaten

Doelgroepen voor het onderzoek zijn:

- Interne Projectleiders (IP)
- Groepsleiders (GL)
- Jongeren (beperkt; tevredenheidsonderzoek) (J)
- Gedragsdeskundigen (GD)
- Management (M)

Het overzicht hieronder geeft aan welke onderzoeksactiviteiten er zullen plaatsvinden.

Deelonderzoek	Meetmoment		
	T0	T1	T2
Implementatie	Vragenlijst + evt. tel. interview (IP)	<ul style="list-style-type: none"> Vragenlijst + evt. tel. interview (IP) Focusgroep (GL) Interviews (M) 	<ul style="list-style-type: none"> Vragenlijst + evt. tel. interview (IP) Focusgroep (GL) Interviews (M)
	Registratie gebruik Vlaggensysteem (GL) Observaties		
Proces (tevredenheid)		<ul style="list-style-type: none"> Vragenlijst (GL) Focusgroep en/of Q-studie² (GL) 	<ul style="list-style-type: none"> Vragenlijst (GL) Focusgroep en/of Q-studie GL Q-studie (J) Interviews (J)
Resultaten (doelrealisatie)	Online vragenlijst (IP, GL, GD, M)		Online vragenlijst (IP, GL, GD, M)
	Registratie gebruik Vlaggensysteem (GL) Observaties		

Het onderzoek start in September 2015 en zal doorlopen tot alle instellingen een minimale periode van negen maanden hebben gewerkt met het Vlaggensysteem RJ. De eindresultaten zullen eind 2016 bekend zijn.

3.3 Deelproject Implementatie Onderwijs

In dit deelproject wordt Deelvraag 5 beantwoord. Hieronder een overzicht van het deelproject.

Nr.	Activiteit	Deelresultaten
1	Scannen van curricula met betrekking tot aandacht voor seksualiteit en bevorderen van gezond seksueel gedrag bij ten minste vijf hogescholen.	Overzicht <i>state of the art</i> van onderwijs m.b.t. seksualiteit en bevorderen van gezond seksueel gedrag bij vijf hogescholen + Instrument voor snelle scan van curriculum
2	Literatuurstudie naar aandacht voor seksualiteit/bevorderen van gezond seksueel gedrag in HSAO, zowel in brede zin, als smaller 'in RJ', zowel nationaal en internationaal	Rapportage m.b.t. aandacht voor seksualiteit /bevorderen gezond seksueel gedrag in HSAO (is basis voor publicatie in vaktijdschrift)
3	Onderzoek onder studenten naar ervaringen met onderwijs m.b.t. seksualiteit/bevorderen gezond seksueel gedrag	<i>Tips and tricks</i> voor docenten om de onderwerpen seksualiteit en bevorderen van gezond seksueel gedrag met studenten bespreekbaar te maken

² Q studie betekent een onderzoek volgens de q-methodologie; een gestructureerde, kwalitatieve vorm van onderzoek naar belevingen

4	Onderzoek naar gewenste competenties van docenten HSAO t.b.v. onderwijs m.b.t. seksualiteit/bevorderen van gezond seksueel gedrag in de RJ	Lijst met docentencompetenties m.b.t. seksualiteit/bevorderen gezond seksueel gedrag
5	- docenten trainen in algemene competenties - docenten trainen in Vlaggensysteem RJ	Deskundigheidsbevordering van docenten in het hbo (vijf hogescholen)
6	Op grond van bevindingen uit voorgaande onderdelen verzamelen, bundelen en eventueel ontwikkelen van (aanvullend) lesmateriaal /PPT presentaties/ gastlessen	Lesmateriaal
7	Opbouwen van netwerk van hogescholen m.b.t. seksualiteit/bevorderen gezond seksueel gedrag in het curriculum van HSAO. Doel: kennisuitwisseling in het netwerk, gezamenlijk ontwikkelen materiaal	Docentennetwerk 'Gezond seksueel gedrag in de RJ'
8	Verwerken van bevindingen uit alle bovenstaande activiteiten in een aanbevelingsrapport	Aanbevelingsrapport voor landelijke implementatie 'gezond seksueel gedrag in de RJ' in het HSAO

Dit deelproject loopt gedurende de hele projectperiode (mei 2013 – mei 2017).

3.4 Deelproject Kennisdisseminatie

In dit deelproject wordt deelvraag 6 beantwoord. Hieronder een overzicht van het deelproject.

Nr.	Activiteit	Deelresultaten
1	Studenten en docenten Sociale Studies informeren over het project Vlaggensysteem RJ en het bredere thema 'het bespreekbaar maken van seksualiteit in de hulpverlening'	3x jaarlijks Gastcolleges
2	Workshops/lezingen	4 x jaarlijks op studiedagen/ landelijk georganiseerde symposia/ congressen
3	Lunchlezing houden	1x jaarlijks Lunchlezing op de Avans Hogeschool
4	Organiseren	1 x jaarlijks Symposium Project
5	Organiseren	Slotcongres
6	Inplannen en aankondigen	Afstudeer-presentaties van Avans Afstudeerders binnen het project
7	Bouwen en onderhouden	Website www.gezondseksueelgedragrj.nl .
8	Schrijven vakpublicatie	1x jaarlijks publicatie in vaktijdschriften
9	Schrijven artikel o.b.v. literatuurstudie Schrijven artikel o.b.v. onderzoek	2 Wetenschappelijke publicaties

10	Initiëren	Berichten in landelijke/ regionale media
11	Initiëren	Berichten op Avans nieuwspagina
12	Initiëren	Aankondigingen van events op de agenda van IAvans.
13	Door middel van social media betrokken partijen op de hoogte houden van ontwikkelingen gedurende de projectperiode	Twitter, Facebook, LinkedIn